

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЕВООБРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ

ASSESSMENT OF WOODWORKING EFFICIENCY FUNCTIONING IN WESTERN REGION

УДК 338.45

<https://doi.org/10.32843/infrastruct44-7>

Коваль Л.П.

к.е.н., доцент,
науковий співробітник відділу розвитку
виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»

Koval Liudmyla

State Institution
“Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishnyi of the National
Academy of Sciences of Ukraine”

У статті здійснено аналітичну оцінку показників ефективності виробництва та реалізації деревообробної продукції в Західному регіоні. Визначено найбільш економічно вигідні види економічної діяльності в секторі деревообробного виробництва. Здійснено аналіз частки прибуткових та збиткових підприємств у розрізі видів діяльності. Розраховано та проаналізовано показники продуктивності праці, рентабельності операційної діяльності та фондовіддачі. Визначено основні чинники впливу на формування показників ефективності в деревообробній промисловості показали, що при достатній сировинній забезпеченості в областях Західного регіону формується кардинально різний рівень ефективності використання наявних матеріальних, людських та фінансових ресурсів. На основі проведеного аналізу показників ефективності діяльності окреслено сильні та слабкі сторони деревообробної промисловості областей Західного регіону.

Ключові слова: деревообробна промисловість, ефективність діяльності, продуктивність праці, фондовіддача, рентабельність операційної діяльності.

В статье проведена аналитическая оценка показателей эффективности производ-

ства и реализации деревообрабатывающей продукции в Западном регионе. Определены наиболее экономически выгодные виды экономической деятельности в секторе деревообрабатывающего производства. Осуществлен анализ прибыльных и убыточных предприятий в разрезе видов деятельности. Рассчитаны и проанализированы показатели производительности труда, рентабельности операционной деятельности и фондоотдачи. Определены основные факторы влияния на формирование показателей эффективности деятельности в каждой из исследуемых областей. Проведена оценка эффективности в деревообрабатывающей промышленности показали, что при достаточной сырьевой обеспеченности в областях Западного региона формируется кардинально разный уровень эффективности использования имеющихся материальных, человеческих и финансовых ресурсов. На основе проведенного анализа показателей эффективности деятельности обозначены сильные и слабые стороны деревообрабатывающей промышленности областей Западного региона.

Ключевые слова: деревообрабатывающая промышленность, эффективность деятельности, производительность труда, фондоотдача, рентабельность операционной деятельности.

The analytical estimation of woodworking production and sale efficiency indicators in the Western region is carried out. The most economically profitable types of economic activity in the woodworking sector are determined. The indicators of productivity, operational activity profitability and return on assets are calculated and analyzed. According to the financial results analysis, the most economically advantageous is the production of plywood, veneers, wooden panels and panels. It is established that the highest productivity is in the production of plywood, wooden slabs and panels, veneer in the Volyn and Lviv regions. The analysis showed the following pattern: in areas with high productivity, there is a clear difference between the work productivity in different areas of woodworking, while in regions with low performance, this difference is not significant. As was researched, the wood industry in the Western region is characterized by rather high operating profitability level, while the level of return on assets in the wood processing industry is generally much lower than in paper and printing. The positive tendency of return on assets growth in the sectors of wood processing and production of paper in all studied areas was revealed. The assessment of woodworking industry efficiency has shown that with sufficient supplies of raw materials in the regions, a fundamentally different efficiency level of available material, human and financial resources using is formed. The detailed analysis allowed to establish both the weaknesses of the areas of wood industry leaders, as well as the strengths of the areas in which the wood industry does not have a significant impact on the industry development in the region. The strong part of most regions (Lviv, Rivne, Volyn, Ivano-Frankivsk, Transcarpathian) is a rich raw material potential, the use of which determines the dominant position in the wood products production and sale. Thus, the strong side of woodworking industry leaders (Volyn, Lviv) is the high level of labor productivity and operating profitability. However, the existing economic potential of the regions is weakened by negative trends in the dynamics of the same indicators in the sectors of wood processing and production of wood products. Among the weaknesses of the regions should also be noted insufficient development of the pulp and paper industry, which produces products with high added value and could become a powerful engine for improving the structure of the woodworking industry.

Key words: woodworking industry, activity efficiency, labor productivity, capital productivity, operational activity profitability.

Постановка проблеми. Деревообробна промисловість є складною багатокомпонентною системою, ефективність якої визначається оптимальним використанням лісових, трудових і матеріально-технічних ресурсів. Значній частці українських деревообробних підприємств притаманні збитковість (у 2017 році 1/4 деревообробних підприємств були збитковими), дефіцит фінансових ресурсів, низький рівень ефективності використання оборотного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику дослідження перспектив

розвитку деревообробної промисловості займаються науковці Л. В. Дейнеко, О. М. Кушніренко, [1], П. М. Купчак [2], О.О. Пінчевська [3]. Оскільки сектор деревообробки є динамічним, то існує об'єктивна необхідність безперервного аналізу тенденцій його розвитку з метою визначення проблемних місць та можливих перспектив подальшого зростання. З огляду на це, аналітичні праці, присвячені питанням деревообробки, мають важливе значення для формування стратегічних засад розвитку цього сектору промисловості.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналітичній оцінці показників ефективності виробництва та реалізації деревообробної продукції в Західному регіоні для обґрунтування сильних та слабких сторін розвитку деревообробної промисловості в різних областях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показав аналіз частки прибуткових та збиткових підприємств у розрізі видів діяльності, найбільш економічно вигідним є виробництво фанери, шпону, дерев'яних плит і панелей. У цьому секторі деревообробної промисловості питома вага збиткових підприємств була найменшою і у 2017 році не перевищувала 10% в усіх областях Західного регіону. Попри те, збитковість незначної частки підприємств, що займаються виробництвом фанери, шпону, дерев'яних плит і панелей, мала суттєвий вплив на формування сальдо фінансового результату до оподаткування.

Найбільш виражений вплив збитковості частини підприємств, що виробляють фанеру, шпон дерев'яні плити і панелі, спостерігається у Волинській області, де щорічно, впродовж 2013-2017 років, сальдо фінансового результату до оподаткування було від'ємним. Причина такої ситуації зводиться до того, що основними виробниками цієї продукції є декілька великих підприємств (сім у 2013 році, одинадцять у 2017 році), які забезпечують основну частку реалізації деревообробної продукції в області (81,2% у 2017 році), а розмір їх активів сягає 90% активів сектора оброблення деревини (87,6% активів підприємств сектора у 2017 році проти 85,6% у 2013 році, в тому числі вартість необоротних активів 92,6% проти 91,3% відповідно). Таким чином, збитковість трьох з семи підприємств у 2013 році призвела до від'ємного сальдо фінансового результату у виробництві фанери, шпону, дерев'яних плит і панелей в розмірі 16416,5 тис. грн., а збитки одного з 11-ти підприємств у 2017 році сформували сальдо фінансового результату у розмірі -180888,1 тис. грн. [2].

На відміну від Волинської, в Івано-Франківській області сектор обробки деревини демонструє позитивні фінансові результати з високою питоною вагою прибуткових підприємств. Серед негативних тенденцій падіння обсягів прибутку, одержуваного підприємствами, зайнятими виробництвом фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону, про що свідчить суттєве (із +123 430,7 тис. грн. у 2015 році до +62 380,8 тис. грн. у 2017 році) зниження сальдо фінансового результату при практично незмінній частці прибуткових підприємств (93-94%) [4].

У Львівській області динаміка фінансових результатів в секторі оброблення деревини характеризується нестабільністю як позитивних, так і негативних тенденцій, тоді як виробництво паперу та паперових виробів області впродовж

2013-2017 років демонструвало динаміку стабільного зростання сальдо фінансового результату (з 63 312,5 тис. грн. у 2013 році до 285270,4 тис. грн. у 2017 році) при щорічно зростаючій частці прибуткових підприємств (69,6% у 2013 році, 64,8% у 2014 році, 75,7 % у 2015 році, 79,7 % у 2016 році, 83,3% у 2017 році) [5].

На відміну від деревообробної промисловості, де, як вже було зазначено, відсутні єдині тенденції зміни фінансових результатів у розрізі областей та видів діяльності, у сфері лісозаготівельної діяльності чітко прослідковується позитивна динаміка зростання сальдо фінансового результату до оподаткування в усіх областях Західного регіону, що свідчить про вищий рівень зрілості та прогнозованості розвитку цього сектору.

Оскільки для областей Західного регіону характерні певні специфічні особливості формування показників ефективності, то подальша поглиблена оцінка деревообробної промисловості здійснена з деталізацією цих показників у регіональному розрізі.

Продуктивність праці. Як показали проведені розрахунки, найвища продуктивність праці – у виробництві фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону. Показник продуктивності праці у 2017 році складав 2695,5 тис. грн. у Волинській області, 2480,2 тис. грн. у Львівській області, тоді як у Івано-Франківській області – майже у 3 рази нижчий – 906,9 тис. грн., у Тернопільській області – майже у 14 разів менший – 194,8 тис. грн. Найнижчий рівень продуктивності праці у лісозаготівлі та первинній обробці деревини, причому в областях з високими показниками ефективності використання потенціалу він у декілька разів нижчий, аніж аналогічні показники в інших секторах деревообробної промисловості, тоді як у областях з низькими показниками ефективності різниця між секторами є незначною. До прикладу, рівень продуктивності праці у лісозаготівлі (код економічної діяльності 02.20) у Волинській області у 2017 році був у п'ять разів нижчим, ніж аналогічний показник в секторі оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка (код 16) та у 8,7 разів нижчим від рівня продуктивності праці у виробництві фанери, дерев'яних плит, панелей, шпону (код 16.21) (309,2 тис. грн. проти 1532,8 тис. грн. та 2695,5 тис. грн. відповідно). Аналогічно і у Львівській області: продуктивність праці у лісозаготівлі у 2017 році становила 229,0 тис. грн., що в 4,5 рази менше показника в секторі оброблення деревини (код 16) та у 8,5 рази менше продуктивності праці у виробництві фанери, дерев'яних плит, панелей і шпону (код 16.21) [2-6].

Оскільки обробка деревини є основним видом діяльності в деревообробній промисловості в Західному регіоні, то в подальшому дослідженні продуктивності праці акцент зроблено саме на

цьому секторі деревообробної промисловості. Аналіз динаміки продуктивності праці у доларовому еквіваленті в регіональному розрізі дав підстави виділити низку особливостей у тенденціях формування продуктивності праці за різними групами економічної діяльності (рис. 1).

Дані рис. 1 яскраво відображають наступну закономірність: в областях з високою продуктивністю праці є чітко виражена різниця між продуктивністю праці різних напрямів деревообробки, тоді як в регіонах з низькими показниками така різниця є несуттєвою. До прикладу, негативні тенденції у ефективності виробництва фанери, дерев'яних плит, панелей, шпону особливо чітко проявляються в областях із високими показниками продуктивності (Волинській та Львівській). Так, найдовший тренд спаду спостерігається у Львівській області упродовж 2013-2016 років, унаслідок чого рівень продуктивності праці у виробництві фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону

у 2016 році був у 2,1 рази нижчим, ніж у 2013-му. У 2017 році відбулось зростання цього показника на 22,8%, проте продуктивність праці в доларовому еквіваленті залишилась низькою і становила лише 57,8% рівня 2013 року.

Водночас, у секторі первинної обробки деревини темпи зниження продуктивності суттєво нижчі, а в деяких випадках – зовсім відсутні. Незначною мірою знизилась продуктивність праці в доларовому еквіваленті в лісозаготівельній діяльності (у Волинській області – 3,24 в.п. в 2017 році, порівняно з 2013-м, у Львівській області – 4,86 в.п., в Івано-Франківській області – 4,77 в.п., у Тернопільській – 3,04 в.п. відповідно), а для лісопильного та стругального виробництва характерними були тенденції зростання в окремих областях: у Волинській області +7,99 в.п. в 2017 році в порівнянні з 2013 роком, у Львівській області +3,86 в.п. відповідно.

Рентабельність операційної діяльності. Деревообробна промисловість Західного регіону

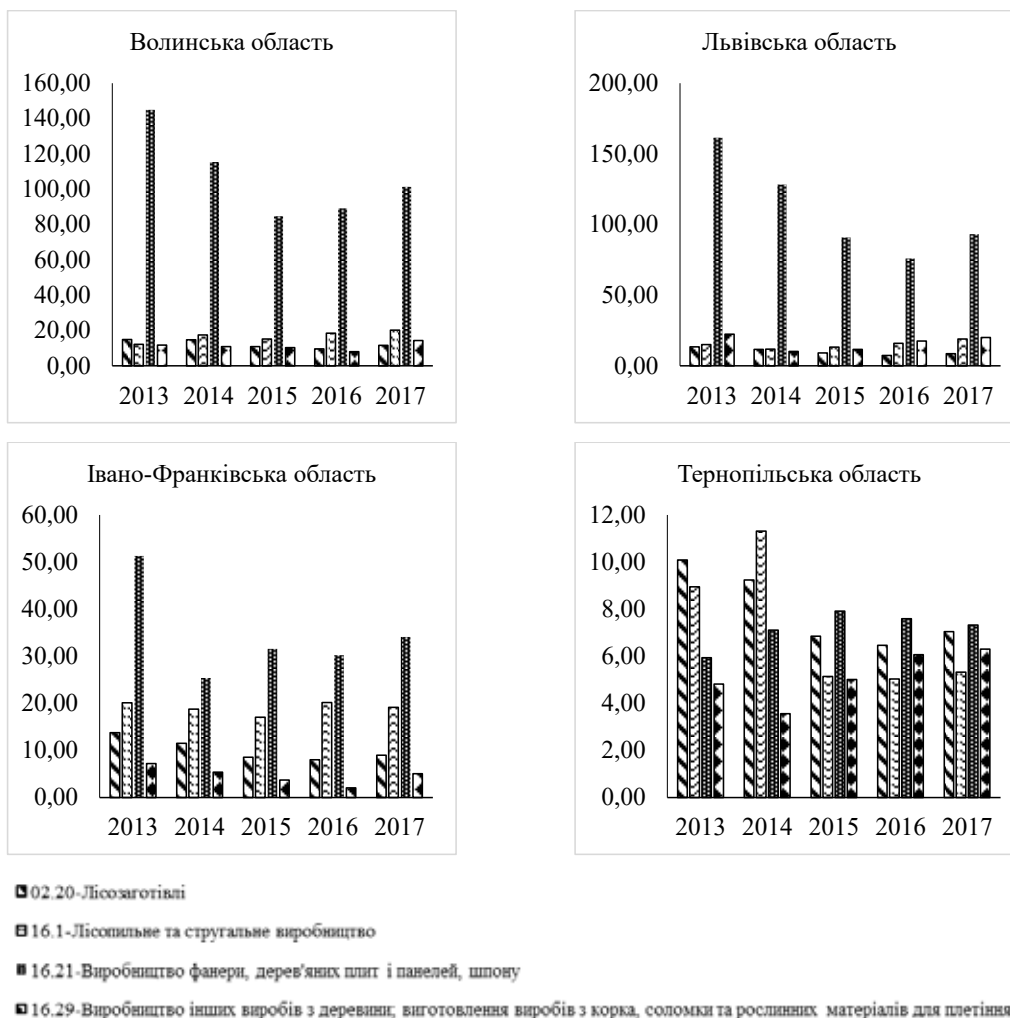

Рис. 1. Продуктивність праці за окремими групами економічної діяльності в секторі оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка в областях Західного регіону, дол. США

Джерело: побудовано автором на основі даних обласних управлінь статистики

характеризується досить високими показниками рівня операційної рентабельності. Найвищого рівня рентабельності (17,5%) було досягнуто в 2017 році у Львівській області у секторі оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини [1]. Задовільний рівень рентабельності у цьому секторі, що суттєво вищий, ніж аналогічні показники в інших сегментах деревообробної промисловості, спостерігається також у Волинській області (15,1% у 2017 році). Виробництво паперу та паперових виробів, а також поліграфічна діяльність, є найбільш прибутковими у Тернопільській області (12,0% та 15,0% у 2017 році). Негативні тенденції падіння рентабельності операційної діяльності намітились в Івано-Франківській та Закарпатській областях: якщо у 2015 році рівень рентабельності операційної діяльності в сегменті оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини в Івано-Франківській області був один із найвищих в Західному регіоні (14,0%), то

в результаті щорічного зниження цей показник у 2017 році зменшився у 2,8 рази і складав 5,0%; аналогічно, рівень рентабельності виробництва паперу у 2017 році знизився в 3,2 рази (з 12,4% у 2016 році до 3,9% у 2017 році), а поліграфічна діяльність стала збитковою (-0,5% у 2017 році). В Закарпатській області, в якій показники рентабельності – найнижчі, після деякого покращення у 2015-2016 роках рівень рентабельності впав до мінімуму, а в поліграфічній діяльності набув від'ємного значення.

Як свідчать дані рис. 2, динаміка рівня операційної рентабельності в найбільш прибутковому секторі оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини, в основному повторює тенденції у виробництві фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону, а саме: домінуючі позиції Львівської області (щорічно зростаючий рівень рентабельності та найбільший показник у Західному регіоні (20,8%) у 2016 році), високий показник у

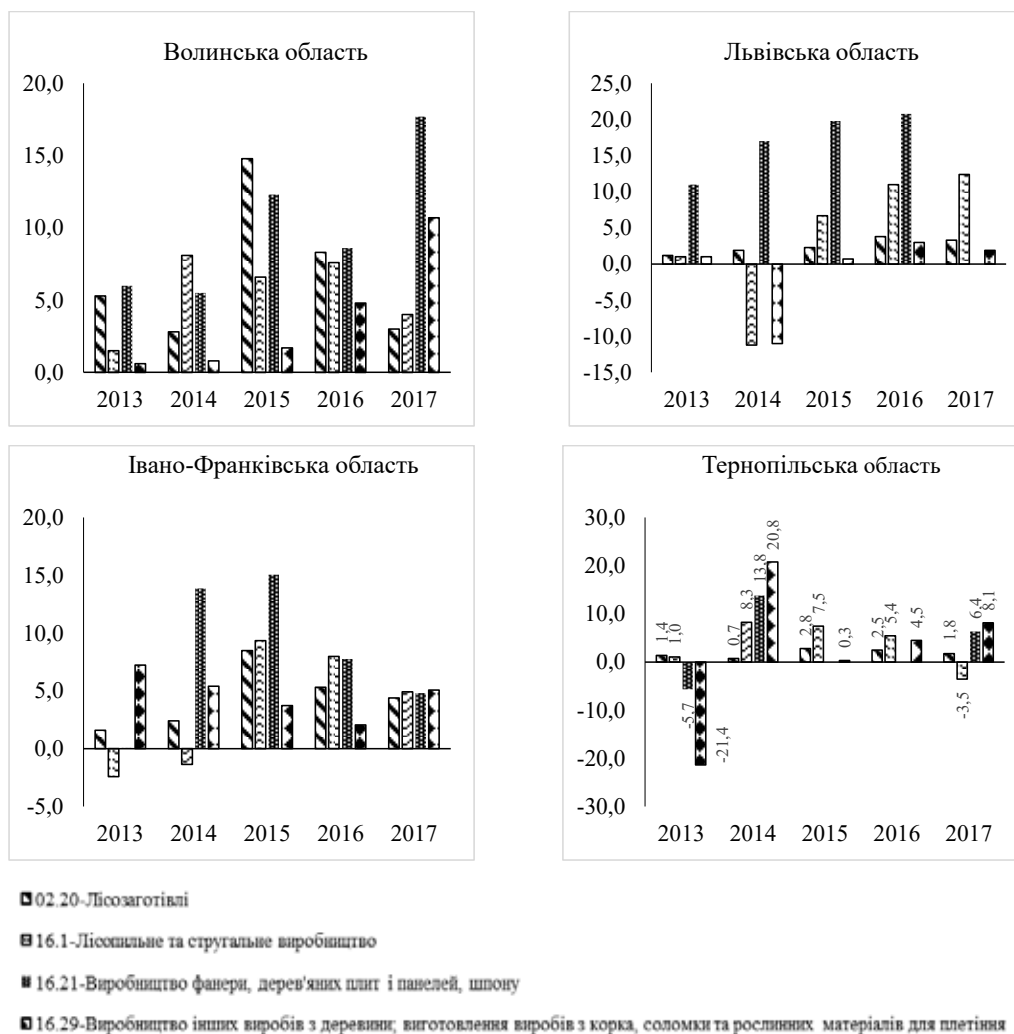
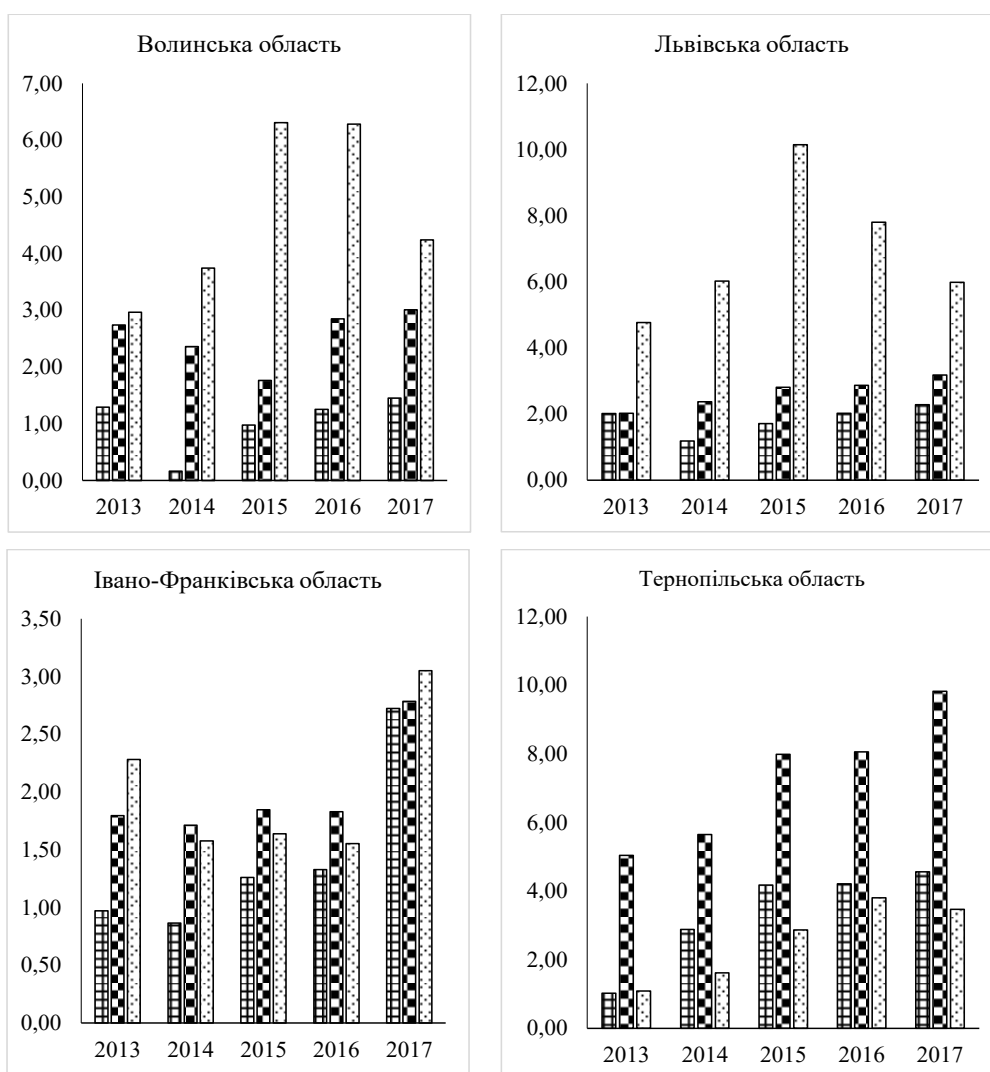

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності за окремими групами економічної діяльності в секторі оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка в областях Західного регіону, %

Джерело: побудовано автором на основі даних обласних управлінь статистики

Волинській області (17,7% у 2017 році), суттєве зниження цього показника в Івано-Франківській області (з 15,1% у 2015 році до 4,8% у 2017 році). Слід відмітити також якісні зміни у Волинській області, що проявились у стабільному щорічному зростанні рівня рентабельності у секторі вторинної деревообробки, а саме – виробництві інших виробів з деревини (з 0,6% у 2013 році до 10,7% у 2017 році). Серед негативних тенденцій в області значне падіння рівня рентабельності операційної діяльності в лісозаготівлі (з 14,8% у 2015 році до 3,0% у 2017 році) та лісопильному та стругальному виробництві (з 6,6% у 2015 році, до 4,0% у 2017 році).

Фондовіддача. На відміну від двох попередніх показників, рівень фондовіддачі у сфері обробки деревини, як правило, є суттєво нижчим, аніж у виробництві паперу та поліграфічній діяльності (рис. 3). Так, у Львівській області найвищого рівня фондовіддачі у цьому сегменті деревообробної промисловості було досягнуто у 2017 році (2,28 грн.), в той час як у виробництві паперу та паперових виробів він склав 3,18 грн., у поліграфічній діяльності – 5,98 грн.; у Волинській та Івано-Франківській областях – аналогічна ситуація (1,45 грн., 3,01 грн., 4,24 грн. та 2,72 грн., 2,79 грн. 3,05 грн. у 2017 році відповідно). Виняток становить Закарпатська область, в якій при найвищих

- ▣ Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння
- ▣ Виробництво паперу та паперових виробів
- ▣ Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації

Рис. 3. Фондовіддача в деревообробній промисловості в областях Західного регіону, %

Джерело: побудовано автором на основі даних обласних управлінь статистики

в Західному регіоні показниках фондівдачі у секторі обробки деревини та виробництва виробів з деревини (4,42 грн. у 2015 році, 5,41 грн. у 2016 році, 4,50 грн. у 2017 році), аналогічні показники у двох інших секторах були мізерними. У секторі виробництва паперу та паперових виробів виділяється Тернопільська область, де фондівдача в три і більше разів перевищувала відповідні показники в інших областях.

Слід також відмітити позитивну тенденцію зростання фондівдачі у секторах обробки деревини та виробництва паперу у всіх досліджуваних областях. Така тенденція була обумовлена перевищенням темпів зростання грошових надходжень від реалізації деревообробної продукції над темпами збільшення вартості основних засобів. З іншого боку, динаміка вартості необоротних активів вказує на незначні темпи зростання (а в окремих випадках зниження), які у більшості випадків несуттєво перевищують щорічний індекс інфляції, що свідчить про низьку активність деревообробних підприємств в оновленні основних засобів. З огляду на це, позитивні тенденції динаміки фондівдачі не слід розглядати як відсутність проблеми низької ефективності використання основних засобів. Низькі темпи оновлення основних засобів обумовлені нестачею власних фінансових ресурсів та високою вартістю деревообробного обладнання, яке, як правило, імпортується.

Висновки з проведеного дослідження. Проведена оцінка ефективності в деревообробній промисловості показали, що при достатній сировинній забезпеченості в областях Західного регіону формується кардинально різний рівень ефективності використання наявних матеріальних, людських та фінансових ресурсів. Деталізований аналіз дав змогу встановити як слабкі сторони областей-лідерів деревообробної промисловості, так і сильні сторони областей, в яких деревообробна промисловість не має суттєвого впливу на розвиток промисловості регіону. Сильною стороною більшості областей Західного регіону (Львівської, Рівненської, Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської) є багатий сировинний потенціал, використання якого обумовлює домінуючі позиції у виробництві та реалізації деревообробної продукції. Водночас проведена оцінка ефективності в деревообробній промисловості показала, що при достатній сировинній забезпеченості в областях формується кардинально різний рівень ефективності використання наявних матеріальних, людських та фінансових ресурсів. Так, сильною стороною областей-лідерів деревообробної промисловості (Волинської, Львівської) є високий рівень продуктивності праці та рентабельності операційної діяльності. Попри те, наявний економічний потенціал областей послаблюється

негативними тенденціями у динаміці цих же показників у секторах обробки деревини та виробництва виробів з деревини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зарудна О. С., Кушніренко О. М., Дейнеко Л. В. Чи стане деревообробна промисловість України експортоорієнтованою галуззю? VoxUkraine. 2017. № 5 URL: <https://voxukraine.org/2017/05/19/derevoobrobna-galuz-yak-zahishhati-ta-rozvivati> (дата звернення: 12.05.2020).
2. Купчак П.М. Перспективи розвитку деревообробної промисловості в Україні. Ефективна економіка. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3556> (дата звернення: 12.05.2020).
3. Пінчевська О. О. Аналіз та тенденції розвитку світового ринку пилопродукції. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2014. № 147. – С. 30-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdusg_2014_147_7 (дата звернення: 12.05.2020).
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
6. Офіційний сайт Головного управління статистики у Закарпатській області. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
7. Офіційний сайт Головного управління статистики у Івано-Франківській області. URL: <http://www.ifstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
9. Офіційний сайт Головного управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2020).

REFERENCES:

1. Zarudna O. S., Kushnirenko O. M., Dejnego L. V. (2017) Chy stane derevoobrobna promyslovistj Ukrainy eksportoorijentovanoju ghaluzzju? [Will Ukraine's woodworking industry become an export-oriented industry?] VoxUkraine. Vol. 5 URL: <https://voxukraine.org/2017/05/19/derevoobrobna-galuz-yak-zahishhati-ta-rozvivati> (accessed 12 May 2020).
2. Kupchak P. M. (2014) Perspektyvy rozvytku derevoobrobnoji promyslovosti v Ukraini. [The woodworking industry development prospects in Ukraine]. Efektyvna ekonomika. Vol. 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3556> (accessed 12 May 2020).
3. Pinchevsjka O. O. (2014) Analiz ta tendenciji rozvytku svitovogho rynku pyloprodukciji. [Analysis and development trends of the world sawmill market.] Visnyk Kharkivskjogho nacionaljnogho tekhnichnogho univer-

sytetu siljskogho ghospodarstva imeni Petra Vasylenka. Vol. 147. pp. 30-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkhdusg_2014_147_7 (accessed 12 May 2020).

4. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).

5. Official site of the Main Department of Statistics in Volyn region. Available at: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).

6. Official site of the Main Department of Statistics in the Transcarpathian region. Available at: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).

7. Official site of the Main Department of Statistics in Ivano-Frankivsk region. Available at: <http://www.ifstat.gov.ua>

8. Official site of the Main Department of Statistics in Lviv region. Available at: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).

9. Official site of the Main Department of Statistics in Ternopil region Available at: <http://www.te.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).

10. Official site of the Main Department of Statistics in Chernivtsi region Available at: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2020).